

Berényi Mihály

TISZTELT SZERKESZTŐSÉG!

Orvosszakmai hírlevélben „Akkreditált online továbbképzés” cím alatt olvastam:

„A tanfolyam két modulból áll [...]. A modulok egyenként, önállóan is elvégezhetők.”

E lap legutóbbi számában (MONY 2017/1:39–44.) éppen a *modul* értelmezésével foglalkoztunk. Lehet, hogy az ott leírtak kiegészítésre szorulnak? *Modul* = 'rész'. Legalábbis az idézett szövegben:

A tanfolyam két *részből* áll [...]. A két *rész* külön-külön is elvégezhető.

Nem sokkal egyszerűbb és érthetőbb így ez a továbbképzési felhívás? Bár nagyon divatos, itt teljesen fölösleges a *modul* használata. Kitaláltam, hogy az író mire gondolt, de ez a magyarított változat sem mond többet, csak bonyolódik a helyzet, *részegységeket* kellene elvégezni:

A tanfolyam két *részegységből* áll [...]. A két *részegység* egyenként, önállóan is elvégezhető.

Jóllehet Ludányi Zsófia az idézett MONY-közleményben a *modult* a „köznyelvi szókinccs” részének tekinti, ez a szó olykor elhagyható, avagy – ha már befogadtuk – helyesen kellene használni.

Berényi Mihály

TISZTELT SZERKESZTŐSÉG!

anti-Mullerian hormone, anti-Müllerian hormone, anti-mullerian hormone, anti-mullerian hormone, anti-Müller-hormon stb. Ez mind az *AMH* (antimüllerian hormone) neve a világhálón. Köztük van a helyes változat is?

VÁLASZOK

Bősze Péter

Szokásosan *anti-Müller-hormon* formában írom.

Berényi Mihály

Szegény Müller! Miért Müller-ellenes? Nem jobb vagy pontosabb a *Müller-cső-ellenes hormon*? *Anti-Müller-cső-hormon*?

Bősze Péter

Teljesen igazad van. Szolgaián leírom, hogy *anti-Müller-hormon*, holott az *Müller-cső-gátló hormon*. A *Dorland's Medical Dictionary* meghatározása: *antimüllerian* 'a Müller-cső fejlődését gátló.

Gaál Csaba

TISZTELT SZERKESZTŐSÉG!

A minap kezembe került a Semmelweis Egyetem lapjának egyik száma, melyben olvasom, hogy megállapodás jött létre az egyetem és a *Magyar Medikai Gyártók és Szolgáltatók*

Akkreditált Innovációs Klaszter között (2017;18:8.). Új fogalom volt számomra a *medikai*, amely a szövegből kihámozva feltehetően orvostechikai eszközökre vonatkozna. De honnan a szó, amely engem a *medicára* emlékeztet (divatosan arra hajaz), vagyis a nőnemű orvostanhallgatóra. A *klaszter* szó is meglehetősen zavar, holott írhattak volna csoportot is. Kíváncsian várom a szerkesztőség állásfoglalását, vajon mindezt csupán az én földhözragadt maradiságom iratja velem?

VÁLASZOK

Berényi Mihály

A Semmelweis Egyetem nagyon titokzatos és nagyon tudományos nevű céggel kötött egyezményt. Joggal és döbbenet akadt meg az egyetemi lap olvasóinak szeme ezen a híren, de ha a mai időknek megfelelően liberális szemüvegen keresztül nézzük a cég nevét, akkor a *klasztert* még megemészthetjük, hiszen a *MediKlaszter* helyén a *MediCsoport* nagyon „snassz” volna. A *medikai* jelző izgalmassá teszi a cég nevét, hiszen a *medika* nőnemű orvostanhallgatót jelent. A *medikai* gyártók talán csinos orvostanhallgató-női köpenyeket gyártanak?! Az is lehet, hogy új szó született: a *medicina* helyét elfoglalta a *medika*. *MEDIKA* néven működik egy orvostechikai eszközt tervező csoport, sőt már egyik cég a nevében is használja a *medikára* visszavezethető *medikait*. Talán csupa nőorvos dolgozik ott. Az nem lepett meg, hogy a magát „magyar”-nak nevező cég nevében több az idegen eredetű szó, mint a magyar. Valójában egyetértek Gaál professzor úrral. Ilyen cégneveket nem volna szabad használni.

Lozsádi Károly

Köszönöm Gaál Csaba észrevételével kapcsolatos megtisztelő megkeresésedet. Maga a kérdés felvetését (és magyarázatát?) illetően a következőket mondhatom. A kiindulást nyilvánvalóan a *medica* latin szóval kell kezdenünk, amely eredetileg több növényre (lucernára, lóherére) vonatkozott, majd azok (főzetét?) különböző betegségek esetében alkalmazva hasonulhatott a betegségek gyógyítására (*medicina* 'orvostudomány').

Gaál Csaba nevezetesen a *medikai* kifejezést veti fel, miután ez napjaink gyakorlatában valóban orvostanhallgató-nőt jelent. A magyar nyelvben azonban a *medika* a medicinára vonatkoztatva 1789-ben „akár a Philozófiából legyen is a Discursus, akár a Medicából legyen is szó”, majd 1817-ben mint *medicafakultás* olvasható; nőnemű orvostanhallgatóként értelemszerűen csak 1904-től használatos. Ma az orvostudomány általában már a *medicinával* fejezzük ki, de pl. a *medicamentosában*, vagy másutt (pl. az angolban: *medical*) a *medika* szó még felismerhető. Természetesen a női orvostanhallgató *medika* megnevezése azóta is fennmaradt és élővé vált.

Hogy Gaál Csaba a *medika* szóra egy „innovációs klaszter” elnevezésében figyelt fel, az csak kitűnő, széleskörű tájékozottságát bizonyítja.

Megjegyzés: Érdeklődésemre a *medika* kifejezést a Semeleis Egyetem lapjának szerkesztősége nem vette rossz néven, miután közölte, hogy a beküldött írásokért ilyen értelemben nem felel.

Gaál Csaba

Köszönöm a gyors válaszokat! Ismét megerősödtem, hogy nem én vagyok akadémikus, kákán csomót kereső. Érdekesnek tartom az egyetemi lap szerkesztőségének állásfoglalását, miszerint „a beküldött írásokért nem felel”-nek. Akkor ugyan mi a dolga a szerkesztőségnek, hol a lap „szellemisége”? Hol a tartása, ha mindenféleképpen közöl, semmiért nem áll ki? Meglepő, de korunk felelősséget nem vállaló felfogásával teljesen egyezik!

Krutsay Miklós

TISZTELT SZERKESZTŐSÉG!

Újságolvasás közben a szemem megakad egy-egy újonnan alkotott, érdekes szón, amelyeket az alábbiakban összegyűjtöttem. Napjainkban az új (akár tiszavirág-életű) szókásoknak, tisztségeknek, ruhadaraboknak, adónemeknek stb. régi, közismert szavakkal való körülírása helyett – lehetőleg idegenből való szótöredéket is belekeverve – összetett szóval, mindjárt külön nevet adnak, akkor is, ha az emberek nagy többsége azt sem tudja, hol használatos ez a fogalom. Nem vagyok nyelvész, nem tudom eldönteni, hogy ez a magyar nyelv gazdagodását vagy romlását jelenti-e, de igyekszem használatukat elkerülni. Az a véleményem, hogy inkább fejezzünk ki valamit több szóval, de magyarul és közérthetően. Annyira talán nem kell sietnünk, mint a katonaságnál, ahol – némi titkosításként is – szokásosak a rövidítések (*hopk, ezds, szds, fhdgy*). Következzen egy válogatás az összegyűjtött szavakból, amelyben a több száz kifejezésből kizárólag az orvoslással vagy gyógyítással összefüggésbe hozhatóakat olvashatjuk itt:

addiktológus ('szervenélybeteg-gyógyász'), *agresszió-kutató*, *agykutató* ('valaha írt egy, aggyal foglalkozó cikket'), *akupresszór*, *akupunktőr* ('tűszúrással gyógyító'), *autogén tréning*, *álompszichológus*, *aromaterápia*, *barlangterápia*, *bebetonozott* ('rögzült, megcsontosodott'), *betegjogi képviselő*, *bioetikus*, *biomonitorozás*, *egészségtudatosság*, *egészségügyért felelős államtitkár*, *elhízástudomány*, *életmódtanácsadó*, *fitoterapeuta* ('növényekkel gyógyító'),

fülakupunktúrás addiktológus, *halmozottan sérült* ('rokkant'), *hospice*, *holisztikus megközelítés*, *hormonegyensúly-tanácsadó*, *humánkineziológus*, *implantológus* ('fogbeültető'), *járóbetegkassza*, *kezelés* ('vele való foglalkozás'), *kineziológus*, *komplex szűrés*, *kontaktológus* ('kontaktlencsét rendelő orvos'), *látássérült* ('rosszul látó, vak'), *lepukkant* ('tönkrement'), *lerokkantosít* ('rokkanttá nyilvánít'), *meseterapeuta* ('mesével gyógyító'), *monitorozza* ('figyelemmel kíséri'), *mozgáskorlátozott* ('bénult, rokkant, sánta'), *mozgássérült* ('bena, rokkant'), *narkós* ('kábitószerezévező'), *parapszichológus*, *pollenszezon*, *receptdíj* ('vénydíj'), *reflexológus*, *rezidens*, *táplálkozási pszichológus*, *természetgyógyász*, *testtudatokatató*, *vizitdíj* ('rendelési díj'), *wellnesshétvége*, *wellness-szálló* ('gyógyüdülő').

A bürokráciával együtt a hivatalok, intézmények, szervezetek is igen megszorodtak. Időnként, az ésszerűsítés jegyében, felszámolják ezeket, majd új néven jelennek meg. Lássunk néhány példát az egészségügyet érintő elnevezéseket kiemelve:

Állami Egészségügyi Ellátó Központ, *Országos Gyógyszerészeti és Élelmezésegészségügyi Intézet*, *Eszközminősítő és Kórháztechnika Igazgatóság*, *Egészségügyi Stratégiai Kutatóintézet*, *Gyógyszerészeti és Egészségügyi Minőség- és Szervezetfejlesztési Intézet*, *Magyar Kullancsszövetség*, *Nemzeti Egészségügyi Tanács*, *Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet*, *Országos Gyógyszerészeti és Élelmezésegészségügyi Intézet*, *Magatartástudományi Intézet*, *Országos Egészségfejlesztési Intézet*, *Egészségügyi Nyilvántartási és Képzési Központ*, *Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és Dokumentációs Központ*.

Az orvosi szaknyelvben elburjánzottak a rövidítések. Minden szakterület kialakította a maga „tolvajnyelvét”, és annál tudósabbnak tűnik valaki, minél több rövidítéssel tűzdeli tele a szövegét. A patológiában, az anamnézis kiböngészésekor lépten-nyomon ezekbe ütközünk. A más szakterületen dolgozók számára hovatovább a közlemények is olvashatatlaná válnak, mert szinte minden mondatnál vissza kell lapozni a rövidítés első elfordulásakor esetleg megtalálható feloldásra. Pl. csupán egyetlen közleményből kiemelve a rövidítéseket: *FFA, ROS, IGT, IGF, 2TDM, OGTT, VC, LDL-C, HDL-C, TG, HOMA-IR, PON1, VLDL, IDL, BMI, SNS, RAAS, NAFLD, NASH, CRD, FSGS, IR, HI, ORG, PCOS*. Egyébként csak új keletű orvosi műszótárból tudhatjuk meg, hogy ezek milyen nyelvű szavak rövidítései, és hogy mit jelentenek.

„Úgy kell írni, [hogy] az olvasót egy másodperc ezredrészeig sem szabad bizonytalanságban tartanunk.”

Kosztolányi Dezső
Gondolatok a nyelvről